

Sarnecki, Kazimierz

[Duże zadowolenie sprawił]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/4, 781-782

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PONOWNIE W SPRAWIE WESTU

W rosyjskim i angielskim streszczeniu interesującego artykułu Kazimierza Sarneckiego *Jeszcze w sprawie westu. Na marginesie artykułu I. Znaczko-Jaworskiego* (nr 4/1968 „Kwartalnika”, ss. 803—804) czytamy m. in., iż I. Znaczko-Jaworski „zadeklarował się jako zwolennik poglądu utożsamiającego nowy składnik surowej platyny, nazwany przez Śniadeckiego westem, z odkrytym w 1845 r. przez Clauusa pierwiastkiem rutenem”. K. Sarnecki uważa przy tym, że rozstrzygnięcie zagadnienia tożsamości westu i rutenu możliwe jest na podstawie analizy źródeł pisemnych oraz że znane mu źródła pozwalają na zaprzeczenie tej tożsamości.

Moje natomiast poglądy na ten temat, rozwinięte i umotywowane w artykule *Jędrzej Śniadecki a Petersburska Akademia Nauk* (nr 1/1967 „Kwartalnika”, ss. 47—57), sprowadzają się do tez następujących: Jednoznaczna, wyczerpująca odpowiedź na postawione pytanie jest niemożliwa bez odpowiedniego doświadczalnego sprawdzenia drukowanych źródeł (dla takiego sprawdzenia pomocne byłoby odnalezienie i analiza próbki badanej przez Śniadeckiego rudy, o której pisze K. Sarnecki na s. 800 swego artykułu). Dopóki zagadnienie jest otwarte, pozostają przy wyrażonym w mym artykule poglądzie, że znane mi niepełne źródła pisemne nie dają dostatecznych podstaw do tego, by nie uważać Jędrzeja Śniadeckiego „za prawdopodobnego [możliwego] niezależnego współodkrywcę [może: przygotowującego odkrycie] nowego pierwiastka chemicznego grupy platyny, jak się zdaje — rutenu” (s. 57).

Mój punkt widzenia nie jest zatem zbieżny z jego interpretacją przez K. Sarneckiego, a także z jego własnymi poglądami na zagadnienie westu. Jednakże co do celowości i ważności dla historii chemii zbadania problemu westu — nasze opinie są zgodne.

Żałuję poza tym, że nie miałem możliwości przed napisaniem mego artykułu zaznajomić się z badaniami doc. Sarneckiego.

K. Sarnecki słusznie sprostował (s. 799) podaną w moim artykule (s. 50) datę posiedzenia paryskiej Akademii Nauk: odbyło się ono istotnie nie 11 VI 1808, a 11 VII 1808. Ta przeoczona przeze mnie podczas korekty pomyłka przedostała się do artykułu w czasie jego przekładu z języka rosyjskiego na polski. Pewną pomyłkę spostrzegłem też w artykule K. Sarneckiego: w przypisie 21 na s. 803 numer strony, na której znajduje się artykuł O. E. Zwiagincewa, podano błędnie jako s. 3839, zamiast prawidłowo s. 2839¹.

Igor Znaczko-Jaworski

*

Duże zadowolenie sprawił mi fakt dostrzeżenia mojej notatki przez Wielce Szanownego Autora niezmiernie cennej, obszernej relacji o działalności Jędrzeja Śniadeckiego.

Występujące różnice poglądów co do szans prawidłowego rozwiązania problemu tożsamości westu i rutenu zostały w liście I. Znaczko-Jaworskiego przedstawione bardzo jasno.

W obronie reprezentowanego przeze mnie stanowiska, dopuszczającego rozstrzygnięcie bez konieczności eksperymentowania na oryginalnej rudzie Śniadeckiego, niech wolno mi będzie dodać kilka słów.

¹ Nadesłany z Leningradu list przelożył z rosyjskiego Eugeniusz Olszewski.

Od odkrycia rutenu, tj. od 125 lat, wypracowane metody analizy dokładnie ustaliły sposób zachowania się wszystkich platynowców pod wpływem działania podstawowych odczynników chemicznych. Ustalonych własności czas nie zmienił. Jeśli dzisiaj ruten wraz z osmirydem nie ulega działaniu wody królewskiej, nie rozpuszczał się w niej również w 1807 r. A przecież Sniadecki odnajdywał west nie w odpornej na działanie wody królewskiej pozostałości, a właśnie we frakcji rozpuszczonej.

Za tożsamością westu i rutenu mogłyby świadczyć kompletne analogie chemiczne, przy braku ich nie sposób doszukiwać się w solach westu własności związków rutenu.

Nie można też — jak chce I. Znaczko-Jaworski — uważać Sniadeckiego za „przygotowującego odkrycie”, ponieważ jego poszukiwania analityczne skierowane zostały w niewłaściwym kierunku, nie wytyczyły drogi nowym pracom i nie stanowiły punktu wyjściowego dla następnych, podejmujących to zagadnienie, badaczy.

Próbę krytycznej oceny początkowego — obejmującego również badania rudy platynowej — okresu działalności analitycznej uczonego wileńskiego podjąłem w referacie, wygłoszonym w Krakowie dnia 7 grudnia 1968 r. na sesji naukowej z okazji dwusetnej rocznicy urodzin Jędrzeja Sniadeckiego².

Kazimierz Sarnecki

*

Niestety, ani artykuł dra I. Znaczko-Jaworskiego *Jędrzej Sniadecki a Petersburska Akademia Nauk* z nru 1/1967 naszego „Kwartalnika”, ani artykuł doc. K. Sarneckiego *Jeszcze w sprawie westu* z nru 4/1968 — nie figurują w opracowanym przez prof. S. Konopkę *Spisie rozpraw i artykułów o Jędrzeju Sniadeckim, ogłoszonych w latach od 1840 do 1968 włącznie*, opublikowanym w nrze 1/1969 „Archiwum Historii Medycyny” (ss. 75—83). Jedną spośród 142 pozycji *Spisu* jest jednak artykuł doc. Sarneckiego *Czy Jędrzej Sniadecki odkrył ruten?* z nru 6/1968 „Problemów”, zawierający analogiczną treść jak nie uwzględniony artykuł tego samego autora z nru 4/1968 „Kwartalnika”.

Bibliografia nie podaje poza tym niektórych dawniejszych prac odnoszących się do sprawy westu, cytowanych w artykułach w „Kwartalniku” przez obydwu autorów: 3-stronicowego artykułu W. Kączkowskiego z 1907 r., źródłowego opracowania S. Pleśniewicza i K. Sarneckiego z 1938 r. oraz 17-stronicowej rozprawy A. F. Kapustńskiego z 1956 r. (tytuł *Spisu* i zastrzeżenia autora co do zawartości bibliografii nigdzie nie wyłączają autorów i publikacji niepolskich, faktycznie jednak nie ma ich tu zupełnie).

Spis rozpraw i artykułów pominął ponadto 23-stronicowy artykuł dra J. Strojnowskiego *Jędrzej Sniadecki — pionier seksuologii naukowej w Polsce*, ogłoszony w nrze 4/1968 naszego „Kwartalnika” (ss. 775—798).

Redakcja

² Krótkie omówienie referatu znajduje się w sprawozdaniu z tej sesji w nrze 2/1968, „Kwartalnika”, ss. 417—418.